

УДК 378.4.013:069]:378.018.8:331.54(045)

РОЛЬ МУЗЕЇВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Федяєва Валентина, докторка педагогічних наук, професорка, професорка кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова, Херсонський державний університет.

ORCID ID 0000-0002-7472-4584

E-mail: valentina.fediaieva@gmail.com

У статті розкрито роль музеїв закладів вищої освіти як самобутнього науково-освітнього простору в системі професійної підготовки. Автором висвітлено діяльність Музею історії Херсонського державного університету – структурного підрозділу, де проводяться навчальні заняття, дослідницькі проекти, засідання наукових шкіл, йде науковий пошук щодо дослідження нових невідомих сторінок, вивчення історії кожного факультету. З'ясовано, що музеї закладів освіти – це самобутній науково-освітній простір, що розширює можливості якісної професійної підготовки майбутніх фахівців із використанням сучасних інформаційних технологій.

Ключові слова: музей, музейна педагогіка, музей закладу освіти, заклад вищої освіти, музей історії університету, Херсонський державний університет, професійна підготовка.

THE ROLE OF MUSEUMS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN THE VOCATIONAL TRAINING SYSTEM

Fediaieva Valentyna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the department of pedagogy, psychology and educational management by E. Petukhov, Kherson State University.

ORCID ID 0000-0002-7472-4584

E-mail: valentina.fediaieva@gmail.com

The development of higher education, professional training of highly qualified future specialists necessitates the use of various forms, methods, and means of organizing the educational process.

Today, questions about the peculiarities of university museum complexes, their specific features, as well as how their involvement in the educational process will contribute to the improvement of the professional training of specialists, are gaining relevance and cause considerable interest, since there are very few significant works and studies in this field.

In the context of the integration of the educational process and museum activities, the issues of museum pedagogy as a separate interdisciplinary direction of research are becoming more and more relevant.

The article reveals the role of museums of higher education institutions as a unique scientific and educational space in the professional training system.

The author highlighted the activities of the Museum of History of Kherson State University – a structural unit where educational classes, research projects, meetings of scientific schools are held, scientific research is underway to research new unknown pages, study the history of each faculty.

At the Kherson State University, the museum is a structural unit where educational classes, research projects, meetings of scientific schools are conducted, scientific research is underway to research new unknown pages, and study the history of each faculty. Many forms of work have become traditional for preparing young scientists: the annual summary of the student project «From student to professor», «Science schools of the university in the professional self-determined specialist».

Postgraduate students studying the history of pedagogy take an active part in the work of the Center for Regional Historical and Pedagogical Research. Also, the museum and archive center is successfully used in the study of individual educational modules of the disciplines «Introduction to the profession», «Management in education», «History of pedagogy», «Pedagogy and psychology of higher education».

It was found that the museums of educational institutions are a unique scientific and educational space that expands the possibilities of high-quality professional training of future specialists using modern information technologies. The specified aspects are promising for further scientific research and practical activities of museums of higher education institutions in the system of professional training.

Keywords: *museum, museum pedagogy, educational institution museum, higher education institution, university history museum, Kherson State University, professional training.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Вища освіта, як найважливіший складовий елемент суспільства знань, повинна, без сумніву, стати у центрі уваги з боку громадськості, оскільки йдеться не лише про розподіл та інституційну передачу знань, але, що більш важливо, про наше майбутнє. Очевидно, успішно впоратися із масштабними викликами сьогодення, з якими стикається сучасна система освіти, можливо лише за умови запровадження кардинальних змін. Разом з тим, перелік заявлених та необхідних вмінь, навичок та компетенцій потребує перегляду та має змінитися у відповідності до нових тенденцій, адже як середня, так і професійна освіти сьогодні повинні адаптуватися до динамічних економічних та глобальних змін, що відбуваються в світі. Сучасна професійна освіта, будучи орієнтованою на майбутнє, має на меті, перш за все, забезпечення молоді необхідними компетенціями. Іншими словами, з соціально-філософської точки зору ключовим є твердження про те, що освітня політика держави повинна бути спроможною гарантувати випускникам ЗВО та аспірантам стабільні життєві перспективи.

Розвиток вищої освіти, професійної підготовки висококваліфікованих майбутніх фахівців зумовлює необхідність використання різних форм, методів, засобів організації освітнього процесу.

Сучасне суспільство стає все більш інтелектуальним, таким, що ґрунтується на знаннях, в якому вища освіта та наукові дослідження виступають як ключові базові компоненти та передумови постійного розвитку як світу в цілому, так і окремих держав. Такі види студентської діяльності як наукові дослідження та формування компетенцій повинні завжди ґрунтуватися на ретельному вивченні та аналізі історичного компоненту їх майбутньої професійної діяльності.

Загальновідомо, що неможливо винайти щось нове або створити інноваційний продукт без глибинного розуміння та усвідомлення фундаментальних основ, закладених у минулому. Різні підходи, парадигми, засоби та методи професійної та наукової діяльності від попередніх поколінь можуть слугувати надійним фундаментом для нових винаходів, для аналізу помилок та запобігання ризиків, для концептуалізації теоретичних та практичних даних. Саме тому, ми вважаємо, що одним із таких актуальних, важливих, змістовних та інноваційних є робота студентів, магістрів, аспірантів у музеях. Така дослідницька діяльність може виконуватися як в місцевих краєзнавчих музеях, так і на базі власних музейних комплексів закладів вищої освіти. Такі університетські музеї сьогодні, по суті, є науково-лабораторними структурними підрозділами закладів освіти та відіграють провідну роль в процесі забезпечення наукової та дослідницької діяльності,

підвищують рівень студентської самосвідомості та сприяють формуванню національної ідентичності.

Сьогодні питання про особливості університетських музейних комплексів, їх специфічні риси, а також про те, яким чином їх залучення до освітнього процесу сприятиме покращенню професійної підготовки фахівців, набувають актуальності та викликають не абияке зацікавлення, оскільки суттєвих праць та досліджень в цій галузі дуже мало.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В умовах інтеграції освітнього процесу та музейної діяльності питання музейної педагогіки як окремого міждисциплінарного напрямку досліджень набувають все більшої актуальності.

У працях представників різних наукових знань (культурології, соціології, педагогіки, історії, мовознавства тощо) розглядаються різноаспектні питання у площині музеєзнавства, музейної педагогіки, соціокультурної та освітньої сфер, які актуалізують питання впровадження методів музейної педагогіки в діяльності закладів освіти. О. Караманов, Ю. Ключко, Р. Маньковська, О. Міхно, Ю. Омельченко, Н. Філіпчук та ін.

Мета статті – розкрити роль музеїв закладів вищої освіти як самобутнього науково-освітнього простору в системі професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Категорійно-понятійний аналіз дослідження засвідчив відсутність єдиного підходу дослідників до визначення поняття «музей». Зокрема, музей розглядають як «заклад культурного, духовного, освітнього, рекреаційного, інформаційного, комунікативного, естетичного, психологічного, реабілітаційного, творчого функціонування» [6, с. 34].

Музейна педагогіка – це: «новий напрям діяльності, який може стати інструментом або методом роботи не лише у педагогіці, але й у психології, соціальній сфері, в інклюзії тощо. Музейна педагогіка є перспективним джерелом для укладання програми роботи з особами, які мають особливі освітні потреби» [6, с. 34].

З-поміж передумов формування музейної педагогіки дослідники називають поліфункціональність музею: «Його освітньо-виховну, рекреаційну, комунікативну, репрезентативну, інформаційну, естетичну функції актуалізує підхід до музею як соціального інституту, врахування у його діяльності суспільних потреб, впливу музею на суспільні процеси, ставлення різних соціальних груп до музею, їх ціннісні орієнтації» [3, с. 240].

Музейний комплекс закладу вищої освіти є складним феноменом, оскільки має дуальний характер і знаходиться ніби то між «двох світів» – світу історії та світу сучасної науки і, таким чином, має за мету поєднання «далекої давнини» та «сьогодення» [7, 21–22].

У зв'язку із розвитком об'єктно-орієнтованого викладання та наукових досліджень наприкінці XVI ст. університети в усьому світі почали засновувати власні музеї та збірки колекцій. Цей процес триває і до нині і в Україні також. На сьогодні багато закладів вищої освіти в нашій державі мають власні музейні комплекси. Фактично, музеї університетів не є просто відтворенням історичної спадщини, а й спрямовують свою діяльність на професійну підготовку, долучають студентів, всіх учасників освітнього процесу до науково-дослідницької діяльності. Чільне місце в роботі вишу посідають питання висвітлення результатів досліджень в монографіях, наукових публікаціях, підручниках та посібниках, есе присвячених інтелектуальним біографіям вчених.

Всі ці форми роботи постійно використовуються в практиці роботи закладів освіти м. Херсона (Україна). Зокрема, Музейно-архівний центр Херсонського державного

університету [5]. Музей історії університету був заснований відповідно до наказу ректора від 29 квітня 1999 р. До 85-річчя університету, після реекспозиції у вересні 2002 р. музей був відкритий у новому приміщенні [5].

1. В Херсонському державному університеті музей є структурним підрозділом де проводяться навчальні заняття, дослідницькі проекти, засідання наукових шкіл, йде науковий пошук щодо дослідження нових невідомих сторінок, вивчення історії кожного факультету. Багато форм роботи стали традиційним у які готують молоді науковці: щорічне підведення підсумків за студентським проектом «Від студента до професора», «Наукові школи університету в професійному самовизначенні спеціаліста». Аспіранти, які вивчають питання історії педагогіки беруть активну участь у роботі Центру «Регіональних історико-педагогічних досліджень». Також музейно-архівний центр успішно використовується при вивченні окремих навчальних модулів дисциплін «Вступ до професії», «Менеджмент в освіті», «Історія педагогіки», «Педагогіка та психологія вищої школи».

2. На сьогодні музей активно використовується при підготовці докторів філософії зі спеціальності 011 Освіта, педагогічні науки, зокрема при вивченні навчальної дисципліни «Методологія сучасного історико-педагогічного дослідження: нові підходи», «Педагогічна персоналія», «Джерельна база – основа педагогічного дослідження» та інші. Особливо ці питання актуалізувалася сьогодні, коли за умов, що виникли під час складної епідеміологічної ситуації постали завдання проведення різних форм роботи з учнями, студентами, аспірантами за змішаною або повною он-лайн системою навчання.

3. У цьому контексті музеї закладів освіти повною мірою долучилися до цих процесів, що дає можливість проводити роботу з використанням сучасної комп'ютерної техніки, перевівши у цей формат багато видів і форм роботи, як навчальної, так виховної й профорієнтаційної роботи.

4. Важливе місце серед таких занять посідають бінарні форми навчання, між предметний зв'язок, практико-орієнтовані завдання тощо. Така робота об'єднує викладачів різних кафедр, розширює можливості вивчення історії розвитку вищої освіти в Україні, зарубіжжі і сприяє розширенню дослідницького поля студентів через поєднання історизму й інноватики.

5. Особливо важливими, ефективними є використання матеріалів віртуального музею, проведення співробітниками музею он-лайн екскурсій, подання на інтернет сторінках інтелектуальних біографій вчених університету та досягнень наукових шкіл кафедр і факультетів Ці та інші матеріали постійно розміщуються на сторінці «Музейно-архівний центр Херсонського державного університету» [5], і використовуються викладачами, аспірантами, здобувачами освіти та майбутніми абітурієнтами у повсякденній освітній, науковій, практичній роботі, сприяють професійному самовизначенню підлітків. Також розроблено навчальний курс «Педагогічне краєзнавство».

Всі заявлені до публікації форми роботи і навчальні модулі та навчальні курси є авторськими, практично перевіреними.

6. Сьогодні музей історії ХДУ є «важливим осередком виховної роботи серед студентів університету та профорієнтаційної – серед учнівської молоді. Великий виховний потенціал музею зумовлений тим, що він дає можливість поєднати старі, давно відомі та вже достатньо випробувані, перевірені часом виховні засоби з новими, недавно винайденими. При музеї працюють громадські екскурсиводи з числа студентів, які проводять тематичні та оглядові екскурсії, в першу чергу для першокурсників. Одним із напрямків роботи музею є громадянське виховання студентської молоді «[5].

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Отже, музеї закладів освіти – це самобутній науково-освітній простір, що розширює можливості якісної професійної підготовки майбутніх фахівців із використанням сучасних інформаційних технологій. Означені аспекти є перспективними для подальших наукових розвідок та практичної діяльності музеїв закладів вищої освіти в системі професійної підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білик, Н. І. Музей як центр координації освітньо-виховної та краєзнавчої роботи закладу освіти. *Імідж сучасного педагога*. 2023. Вип. 3(198). С. 82–90.
2. Караманов О. В. Теорія і практика педагогічної діяльності музеїв у сучасному освітньому просторі України : дис. канд. пед. наук : 13.00.01 / Караманов Олексій Владиславович. Старобільськ, 2020. 485 с.
3. Маньковська Руслана. Музейна педагогіка: інноваційна технологія інтелектуального розвитку. *Краєзнавство*. 2019. Вип. 3. С. 238–251.
4. Міхно О. Сутність терміну «музейна педагогіка». *Музейна педагогіка в науковій освіті* : зб. тез допов. учасників I Всеукр. наук.-практ. конф. 28 листопада 2019 р., м. Київ. Біла Церква : Авторитет : ФОР Курбанова Ю. В., 2019. С. 74–78.
5. Музейно-архівний центр Херсонського державного університету. URL: <https://www.kspu.edu/About/DepartmentAndServices/3.aspx> (дата запиту: 03.09.2023)
6. Песоцька Юлія. Музейна діяльність у контексті соціокультурного та освітнього просторів. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2021. Вип.1 (6). С. 33–42.
7. Marta C. Lourenço (2005). Between two worlds. <https://webpages.ciencias.ulisboa.pt/~mclourenco/> (дата запиту: 02.09.2023)
8. Steven W. G. de Clercq (2006). Keeping for the future. <https://edoc.hu-berlin.de/bitstream/handle/18452/9246/clercq.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата запиту: 12.09.2023)

REFERENCES

1. Bilyk, N. I. Muzei yak tsentr koordynatsii osvithno-vykhovnoi ta kraieznavchoi roboty zakladu osvity. *Imidzh suchasnoho pedahoha*. 2023. Vyp. 3(198). S. 82–90.
2. Karamanov O. V. Teoriia i praktyka pedahohichnoi diialnosti muzeiv u suchasnomu osvitnomu prostori Ukrainy : dys. kand. ped. nauk : 13.00.01 / Karamanov Oleksii Vladyslavovych. Starobilsk, 2020. 485 s.
3. Mankovska Ruslana. Muzeina pedahohika: innovatsiina tekhnolohiia intelektualnoho rozvytku. *Kraieznavstvo*. 2019. Vyp. 3. S. 238–251.
4. Mikhno O. Sutnist terminu «muzeina pedahohika». *Muzeina pedahohika v nau-kovii osviti* : zb. tez dopov. uchasnykiv I Vseukr. nauk.-prakt. konf. 28 lysto-pada 2019 r., m. Kyiv. Bila Tserkva : Avtorytet : FOP Kurbanova Yu. V., 2019. S. 74–78.
5. Muzeino-arkhivnyi tsentr Khersonskoho derzhavnoho universytetu. URL: <https://www.kspu.edu/About/DepartmentAndServices/3.aspx> (data zapytu: 03.09.2023)
6. Pesotska Yuliia. Muzeina diialnist u konteksti sotsiokulturnoho ta osvitnoho prostovoriv. *Sotsialna robota ta sotsialna osvita*. 2021. Vyp.1 (6). S. 33–42.
7. Marta C. Lourenço (2005). Between two worlds. <https://webpages.ciencias.ulisboa.pt/~mclourenco/> (data zapytu: 02.09.2023)
8. Steven W. G. de Clercq (2006). Keeping for the future. <https://edoc.hu-berlin.de/bitstream/handle/18452/9246/clercq.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (data zapytu: 12.09.2023)